

”DET ÄR FULLBORDAT”

Jesus visste att nu var allt fullbordat, och för att skriftordet skulle uppfyllas sade han: ”jag är törstig.” Där stod ett kärl som var fyllt med surt vin. De satte därför en svamp som doppats i det sura vinet på en isopstjälk och förde det till hans mun. När Jesus hade fått det sura vinet sade han: ”Det är fullbordat.” Och han böjde ned huvudet och överlämnade sin ande (eller: gav Anden). ... När soldaterna kom till Jesus och såg att han redan var död krossade de inte hans ben, utan en av (dem) stack upp sidan på honom med sin lans, och då kom det ut blod och vatten (Joh 19:28-30 & 33-34).

Offrets fullbordan

Det är ett märkligt öde som ordet undergår i Johannesevangeliets sista kapitel, detta ord som ger liv. I *avskedstalen* och *förbönen* flödar orden fram och förenar himmel och jord. När sedan passionen börjar kommer orden ut ur tystnaden med allt större mellanrum. Så är det ända till de sju orden som faller som blodsdroppar från korset, så koncentrerade och intensiva och även så rena att de i sig sammanfattar hela evangeliet.

”För att skriftordet skulle uppfyllas...” Vi vet till vilken grad Johannesevangeliet är ”tecknens” evangelium, dessa tecken som förkunnar Gudsrikets ankomst och sammanfattas i korsets tecken, där verkligen ”allt är fullbordat.” Kanas bröllopsvin fullkomnas i det sanna vinträdets blod. Templet som har brutits ned och återupprättats visar sig vara Ordets kropp som på en gång är korsfäst och upphöjd.

Livets vatten strömmar ut från ”hans kropps tempel”, Andens levande vatten forsar fram ur Jesu sårade sida.

Det sista ord som Johannes lägger i Jesu mun är just detta: ”det är fullbordat” – *tetelestai*. Verbet *telein* betyder inte ”avsluta” (med mindre än att man betraktar slutet som en öppning mot oändligt ljus och inte som en järnridå som dras ned). Det betyder ”förverkliga”, göra klart, låta någonting nå sin fullkomlighet. Det är ett eko av vad Jesus säger till sin fader i *förbönen*: ”Jag

har förhärligat dig här på jorden genom att fullborda det verk som du har gett mig att utföra” (17:4). Frälsningens verk.

Närmare bestämt betyder *telein* uppfyllandet av offerritens krav. I sin förbön använder Jesus en liturgisk term, ”helga” – *hagiazein* – för att anspela på sitt offer av sig själv. “För deras skull helgar jag mig till ett offer, för att också de skall helgas genom sanningen” (17:19). En liknande anspelning finner man i isopstjälken som svampen med det sura vinet fästes på. I Andra Mosebok säger Mose till de äldste i Israel att de skall ta en knippe isop och doppa den i blodet som skall helga dörren (2 Mos 12:32). Den korsfäste Kristus är dörren. Samma verb betyder i förbönen också helgandet av Guds namn: ”Jag har uppenbarat ditt namn för de människor du gav mig...” Den judiska traditionens *kidosh hashem* är martyriet, helgandet av namnet ända till givandet av ens eget liv. ens blod. Det är den utmaningen som vi tar upp varje gång vi läser Fader Vår: ”helgat varde ditt namn.” Eller det är snarare så att vi tar tillflykt i Kristi kors, som är sammanfattningen av allt helgande. Den ousägliges eget osägbara namn uppenbaras därmed: händer, fastspikade och för alltid öppna; sida genomstungen av lansen som öppnar hjärtat – vår Guds eget namn som är korset, kärlekens totala avhändande.

Passionen är brutal. Maktspel, stöveltramp, pöbel. Skulle Jesus inte längre vara mer än ett passivt föremål för hån och sadism? Plötsligt uppenbarar Johannes honom för oss i sitt majestät, som en överstepräst som ställer i ordning sitt eget offer och målmedvetet och viljestarkt fullbordar människornas frälsning efter Faderns vilja.

Det behövdes inte, som en urspårad teologi har låtit framskina, ett människooffer, ett gudsmänskligt offer som skulle tillfredsställa den gudomliga rättvisan, stilla Guds vrede och göra honom nådigt inställd till mänskligheten. Jesu offer är ett helgelseoffer, ett offer som återförenar. Jesus för tillbaka det förlorade fåret till Fadern, tillsammans med var och en och alla, hela mänskligheten, hela kosmos; han för dem tillbaka från dödens och helvetets djup och från det mörker som inte ville ta emot ljuset (1;5) men som ändå oemotståndligen fylls av ljus. Så skall hädanefter allt ”övergå” i Gudsriket. Påsk betyder ”övergång” och för Johannes är det själva korset som är påskan.

Härligheten och korset

Johannesevangeliet är på en gång härlighetens och korsets evangelium. Hela Jesu jordiska tillvaro är passion. ”Se Guds lamm som tar bort världens synd” (Joh 1:29). Uppenbarelseboken kallar honom för ”lammet som blev slaktat” från och med världens begynnelse. Ty Gud har genom skapelsen på ett gåtfullt sätt blivit utsatt av fria varelser som kan förkasta honom – det har fått honom att träda in i en tragisk kärlekshistoria eftersom ”all stor kärlek är korsfäst.” Kristus, den ende som är utan synd, tar på sig våra synder. Det är inte de antika avgudarnas upphöjda, illusoriska och svulstiga passion utan dess motsats i död och förintelse, i en långsamt knuten törnekrona som långsamt trycks ned på det vördnadsbjudande huvudet.

Samtidigt sträcker sig härlighetens strålgans över hela Jesu liv. Det är säkert därför som Johannes, den ende av evangelisterna som var med på Tabor, inte berättar om förklaringen. I hans ögon är Jesus alltid förklarad i det fördolda. På så vis växlar härligheten och korset om varandra i Kristus. Ta bara förkunnelsen om hans lidande:

Nu är min själ fylld av oro. Skall jag be: Fader, rädda mig undan denna stund? Nej, det är just för denna stund som jag har kommit. Fader, förhärlika ditt namn. Då hördes en röst från himlen: Jag har förhärlika det och skall förhärlika det på nytt (12:27-28).

Detta ”på nytt” är fruktansvärt.

Korsfästelsen är den lägsta nivån i den inkarnerade Ordets ”nedstigande.” Men när Johannes talar om den kallar han den för ”upphöjelse.” Det är ”nedstigandets” själva botten som är ”upphöjelsen.” Jesus fullbordar frivilligt denna sista etapp i den dödliga tillvaron, ända ned till dess helvetiska avgrundsdjup. Och det är där – i denna omvända förklaring, en förklaring som inte sker uppe på berget utan nere i djupet, i detta och genom detta – som han förhärligas. Guds ”vansinniga kärlek” till människan uppenbarar sig genom hans nedstigande i mörkret på jakt efter den förlorade Adam som är vi alla. Och denna kärlek är härligheten.

”Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son...” (3:16).

Kristus "helgar" sig själv för att, som han säger till Fadern, "den kärlek som du har älskat mig med skall vara i dem" (17:26). Genom denna helgelse till döds på korset visar sig enheten mellan Fadern och Sonen, och Kristus, som bär på hela den mänskliga tillvaron, tas emot i sin faders härlighet. Kristi död på korset är på en gång hans "nedstigande" och hans "upphöjelse." Orden "jag är törstig" och "det är fullbordat" är ett uttryck för denna enhet mellan lidandet och kärleken.

Kenosen

Kristi död på korset är hans "nedstigandes" allra lägsta punkt. Ordet "jag är törstig" anspelar på psaltarspsalmen 22: "Min tunga är torr som en lerskärva, tungan klibbar vid gommen. Du lägger mig i gravens mull." Och det sura vinet som Jesus dricker anspelar på psalm 68: "De förgiftade min mat, i min törst fick jag ättika att dricka." Ättika eller surt vin, en karikatyr av vin, hånets dryck.

Behöver vi påminna om att den som upplever detta lidande är Ordets person, Sonens person, "en i den heliga Treenigheten," som den bysantinska liturgin säger? Lidandet i Ordets kött är Ordets eget lidande. "Gud har lidit döden i köttet," förkunnar det femte ekumeniska konciliet.

Vi lever inom döden och våra ögon är vana vid gravens mörker. Under sin jordiska tillvaro var Kristus den ende som var fullkomligt levande, med ett rent liv utan minsta spår av död eller den minsta skugga. Vi föds i blod för att dö. Han föddes av en jungfru för att hela. För att finna personen bakom maskerna, synden och motsättningen mellan rent och orent. För att ge nytt liv åt människonaturen och återge människan fullheten av hennes ställning som Guds avbild. Det är alltså inte för ett orubbligt ödes skull som han trädde in i vårt lidande, vår död och vårt helvete, utan därför att han lydde Fadern och älskade oss med en oändlig kärlek. Ingenting är mera oföreställbart, ingenting svårare att tänka sig än att denna människa som glöder av den Helige Andes eld dör, denna människa vars subjekt är Gud. Denne Jesus som inför den döde Lasaros kunde säga: "*Jag är* uppståndelsen och livet" (11:25).

"Jag är törstig." Som människa upplever Gud landsflykten långt från Gud – den brännande törsten i tomrummet där vi befinner oss idag. Gud törstar efter människan: "Adam, var är du" (1 Mos 3:9)? Människan törstar efter Gud,

men vet inte om det, vänder sig ifrån honom och reser våldsamt en ”skiljemur.” Fastspikad på denna mur säger Jesus: ”Jag är törstig.”

I denna avgrund som plötsligt öppnas mellan Gud och Gud, mellan Fadern och hans Son, reser sig verkligen människans ångest och hennes desperata högmod som en mur. Kristus fångar upp alla i sig. Han fångar upp i sig det onda han är oskyldig till, alla våra mord och självmord (det finns så många sätt att döda och döda sig själv!), all vår övergivna ensamhet, vår sorg och vår dödskamp, vår leda och vår uppgivenhet. Det är för allt detta som han ropar ut i törst. Den eviga kärleksföreningen mellan Fadern och Sonen bryts upp, som om den människoblivne Sonen föredrog oss och gjorde sig totalt, ontologiskt solidarisk med oss. Den eviga föreningen mellan Fadern och Sonen blir till avståndet mellan himlen och helvetet, och det är från helvetets djup som Sonen stöter fram: ”jag är törstig.” Om helvetet är Guds frånvaro, avsaknaden av kärlek, kan man säga att Gud på ett paradoxalt vis blir ateist för ett ögonblick: ”Min Gud, min Gud, varför har du övergett mig” (Matt 27:46)? Korset tränger djupt in i mörkret och den korsfäste kommer med in i det. Nattens makter kastar sig över honom.

Han ägde Guds gestalt men vakade inte över sin jämlikhet med Gud utan avstod från allt och antog en tjänares gestalt då han blev som en av oss. Han gjorde sig ödmjuk (nedtryckt, krossad) och var lydig ända till döden, döden på ett kors (Fil 2:6-8).

Paulus vågade använda uttömmandets och ”tomhetens” begrepp på den inkarnerade Guden. Vi brukar anse ”fullhetens” symbolik som lämpligast för Gud. Fullhet betyder rikedom, överflöd och makt. Det fulla saknar ingenting, det är en sluten och tät substans som är sig själv nog. Uttömmandet ger däremot uttryck för kärlekens själva metod. Det fulla betecknar varat. Det tomma betecknar kärleken. Den levande Guden, den personlige Guden är mycket mer än vara. Han är kärlek. Det är därför som han kan transcendera sin egen transcendens för att delta inifrån i människans tragiska timlighet. Och detta frivilliga utplånande, genom vilket Gud hädanefter ställer sig mellan oss och intigheten, gör inte annat än att föra in Treenighetens eviga kärleksrörelse i historien. Som Johannes säger i inledningen till sitt evangelium:

I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud (det vill säga Fadern), och Ordet var Gud (1:1).

Ordet blivit kött tar på korset på sig vår timlighet och bearbetar den inifrån för att göra den evig.

Upphöjelsen

”Jesus sade: Det är fullbordat. Och han böjde ned huvudet.” Johannes säger inte att han lät huvudet falla utan att han böjde ned det, som när man somnar i självöverlåtande, i bön och tillit. Det är i en majestätisk stillhet, Gud ensam med Gud, som han ”överlämnar Anden.” Det anknyter till och går längre än orden om Lukas återger: ”Fader, i dina händer lämnar jag min ande” (23:46). Hos Matteus och Markus förblir Kristi död, som sker med ett hemskt rop, inom ramen för övergivenheten. Hos Johannes bekräftar den konungsligheten hos den som har makt att ge sitt liv och makt att återta det (10:18). I det fjärde evangeliet är nämligen död och uppståndelse en enda sammanhängande händelse. Hos synoptikerna inväntar korset uppståndelsen. Hos Johannes *är korset redan uppståndelsen* därför att det är Guds *agapes* absoluta uppenbarelse och därmed också dess absoluta seger. I denna underliga ”upphöjelse” ser tron och kärleken ”Människosonen stoga upp dit där han var förut” (6:62). När han dör går Kristus ”till Fadern” och just detta är ju att *leva* i ordets starkaste bemärkelse, leva och vidarebefordra ett liv som är starkare än döden. Ty när han går igenom döden, vår död och vårt dödliga tillstånd, återvänder inte Kristus ensam till sin fader, som han nu gör till vår. ”När jag blir upphöjd från jorden skall jag dra alla till mig” (12:32). Den korsfäste glöder av Andens eld. Dödens och helvetets band förtärs i kontakten med honom. En kraftfull hand drar ut Adam ur den instängda ensamheten, de många Adam som är var och en av oss. Det finns ingen mur längre, allt är öppet. De två Adam, den förste och den siste, omfamnar varandra i den väldiga rymden. Allt blir omvänt: all den hopplöshet som åtskilde Gud från Gud, Gud från Gud som blivit människa, alltså Gud från människan, hela denna separation försvinner i enheten mellan Fadern och Sonen, i Sonens ärorika ”återkomst” till sin fader – lammet som bär världens synder. I den gudomliga eldens avgrund uppslukas helvetet och döden som en enda droppe av hat. Dödsrikets portar bryts upp och Tabors ljus väller in. ”Nu är allt fullt av ljus – himlen, jorden och till och med helvetet,” står det i den bysantinska liturgin. Livet, ljuset och Anden strömmar inte längre fram ur en Gud som befinner sig

utanför, en som är främmande, alltför mättad och tung och som krossar oss med sin tyngd, utan ur en korsfäst och uttömd Gud, en Gud som har urholkats av kärlek för att den andre skall finnas och i Gud finna rum för sin befriade frihet, sin skapande frihet. Detta är djupare än vår skam, vårt tvivel och vår olycka. Om vi bara stammar fram: ”Herre, jag tror – hjälp min otro” (Mark 9:24) finns ingen intighet mer utan enbart den korsfäste som låter oss delta i sin härlighet.

”Anden, vattnet och blodet” (1 Joh 5:8)

”En av soldaterna stack upp sidan på honom med sin lans, och då kom det ut blod och vatten.” Dopets vatten, nattvardens blod. Andens levande vatten; den som dricker av det skall aldrig mer törsta (4:14). Blodet är ”verklig dryck” (6:55) och ”den som dricker mitt blod har evigt liv” (6:54). När Jesus dog ”överlämnade” han inte bara ”sin ande” utan han ”gav Anden” – Johannes understryker det genom att använda ett aktivt verb. Vattnet och blodet som kommer ur den korsfästes sida – eller ur hjärtat, som den västerländska traditionen säger – är den Helige Andes nåd som vi tar emot i Kyrkan genom sakramentet, förkunnelsen och Skriften. Vi kan läsa i en anonym påskhomilia från Urkyrkan:

Efter att ha uttömt drakens bittra galla öppnade Jesus för oss i dess ställe de milda källor som flödar från honom. Han öppnade sin egen sida ur vilken strömmade det heliga blodet och vattnet, tecken på det andliga bröllopet, adoptionen och den mystiska pånyttfödseln. Det har ju sagts: ”Han skall döpa er i Helig Ande och eld” (Matt 3:11). ”Ande” som i vatten och ”eld” som i blod (*Sources Chrésiennes* 27,175).

Människan är ständigt korsfäst och med henne Kristus; men i själva dunklet av vår ångest är nu allt ”fullbordat.” Den människoblivne Guden uppstår och vi uppstår. Kristus har gått så djupt ned att allt fall nu är ett fall i honom, om vi bara har tron. Det räcker med att överlåta sig – o fattigdom, ödmjukhet och barnsliga tillit! – till denne inkarnerade, övergivne och förhärlijade Gud; ja, det räcker med att längre ned än vår egen nedrighet upptäcka denne korsfäste Gud som bryter upp vårt helvetes portar för att vi skall förstå med en insikt som får hjärtat att skälva att ”döden har blivit en slöja och ett annat av kärlekens ansikten” – att gudsriket redan är inom oss och mitt ibland oss, att det är frid, ljus, glädje, inte längre utanpåverk utan bara ansikten. Guds

ansikte i människan, ansiktet som svepeduken i Turino avslöjar för dagens västerländska samhälle i dess natt, ett ansikte på gränsen till upplösning och till härlighet. ”Jag är törstig”; ”det är fullbordat” – Guds ansikte i människan låter oss upptäcka människans ansikte i Gud och tjäna honom i varje människa. En ström av eld, den verkliga historien, historien av dessa förlåtna syndare som är i de heligas samfund, drar med sig världar och århundraden mot Korset som har blivit livets träd för alltid, från helvetets botten till himmelens höjd. Trädet är också källan. ”Den som törstar skall komma. Och den som vill skall fritt få dricka av livets vatten” (Upp 22:17).

Olivier Clément